

(/)

 (/)

> Kunst - Arkitektur - Haver - Design - Mode ([https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode)

[arkitektur-haver-design-mode](#))

> Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>)

> Dialog med samtiden – Arkitekten Martin Nyrops samlede værk

← Forrige artikel (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/med-kunsten-som-indsats>)

Dialog med samtiden – Arkitekten Martin Nyrops samlede værk

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 284

Del artikel: ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/dialog-med-samtiden-arkitekten-martin-nyrops-samlede-vaerk)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/dialog-med-](#)

[samtiden-arkitekten-martin-nyrops-samlede-vaerk](#)) ([https://twitter.com/home?](https://twitter.com/home?status=)

[status=](#). Aktiviteten kan ses på [https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/dialog-med-samtiden-arkitekten-martin-nyrops-)

[5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/dialog-med-samtiden-arkitekten-martin-nyrops-](#)

samlede-værk) **in** ([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/dialog-med-samtiden-arkitekten-martin-nyrops-samlede-værk&title=)

[mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/dialog-med-samtiden-arkitekten-martin-nyrops-samlede-værk&title=)

[haver-design-mode/dialog-med-samtiden-arkitekten-martin-nyrops-samlede-](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/dialog-med-samtiden-arkitekten-martin-nyrops-samlede-værk&title=)

[værk&title=\)](https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/dialog-med-samtiden-arkitekten-martin-nyrops-samlede-værk&title=)

Mirjam Gelfer-Jørgensen

Dialog med samtiden – Arkitekten Martin Nyrops samlede værk

Strandberg Publishing, 2023. 472 sider, 399,95 kr.

*Af Henrik Gjøde Nielsen, direktør, forskningschef,
Nordjyllands Kystmuseum.*

Man kan sige meget om arkitekter. Det bliver også gjort, fortjent og ufortjent. Nogle vil nok mene det første. Man kan sige meget om arkitekter i almindelighed, og man kan sige meget om arkitekt Martin Nyrop (1849-1921) i særdeleshed. Det skal jeg love for. Og det er det, som Mirjam Gelfer-Jørgensen gør med dette pragtværk, Dialog med samtiden – Arkitekten Martin Nyrops samlede værk.

Forfatteren Mirjam Gelfer-Jørgensen er Dr.phil., tidligere lektor ved Københavns Universitet, overbibliotekar og souschef på Kunstindustrimuseet, nu Designmuseum Danmark, medlem af Videnskabernes Selskab, og forfatter til talrige bøger og artikler, bl.a. om dansk kunsthåndværk, design og arkitektur. Forfatterens kvalifikationer er således i orden, og det er da også en forudsætning for at levere et værk af denne kaliber og kvalitet; et værk, som må have været adskillige år undervejs, og hvis udgivelse er støttet af adskillige fonde, heldigvis. Som forfatteren skriver i sin afsluttende tak til de fonde, som gennem årene har støttet publiceringen af Mirjam Gelfer-Jørgensens forskningsresultater, så er det af uvurderlig betydning, at danske fonde støtter formidlingen af dansk forskning, for med Danmarks lille befolkning er bogsælget ikke nok til at dække udgifterne. Fondsstøtten kommer da også til udtryk i bogens pris, 399,95 kr. Dvs. 400 kr. for et værk i stort format, 32,5 x 25,5 cm., 470 sider, hardback, trykt på kraftigt papir, og ikke bare rigt men overdådigt illustreret. De fleste fotografier er taget af Pernille Klemp, som da også krediteres på forsiden.

Dialog med samtiden – Arkitekten Martin Nyrops samlede værk (og virke, kunne man med rette tilføje) er ikke kronologisk opbygget, hvilket det biografiske aspekt jo ellers, må man tro, kunne have fristet til. Bogen er i stedet struktureret efter "typer," som forfatteren betegner det; typer, som i et langt liv i mange tilfælde er knyttet til samfundsrelaterede eller ideologiske holdninger, hvilket netop gør en typologisk opbygning relevant, faktisk indlysende. Hertil kunne man føje, at Nyrops uhyre omfattende værk, hans oeuvre som det gennemgående betegnes, netop kalder på den typologiske struktur, for overhovedet at få greb om og overblik over netop mandens oeuvre. Diversiteten er stor, produktionen enorm. Et én mand har kunnet præstere et sådant værk er virkeligt imponerende. Det er bogen om manden også.

Bogen indledes med et kapitel om Nyrop i tiden, som ikke blot er biografisk eller personalhistorisk orienteret, men også inddrager forbilleder og inspirationskilder. Herefter følger et mindre kapitel, Stringent form, om nogle få men centrale bygninger i København, herunder Landsarkivet for Sjælland, Huse til ungdommens dannelse, om højskolebyggeri, Den nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling 1888, Ideologisk arkitektur, som drejer sig om Nyrops vel nok mest kendte værk Københavns Rådhus, Folkets kirker, Prunkløs funktionalitet om bl.a. Bispebjerg Hospital, Mellem tradition og fornyelse, om Nyrops villaer, træhuse, vejledninger til bygning af husmandsbrug og skolebyggeri, Funktion og tradition mod en ny epoke, primært villabyggeri, Historiske huse, Byens plan og inventar, Konkurrenceforslag, bl.a. til det nye Christiansborg, Nyrop som lærer, et kapitel med titlen "Man har kaldt det nationalromantik", hvor bl.a. det brogede billede af samtidens arkitektur behandles, og endelig Afsluttende bemærkninger, der bl.a. behandler arven efter Nyrop og angiver et nutidigt aspekt. Det hele afrundes med Forfatterens tak, videnskabeligt apparat og register.

Bogen indledes med at stille spørgsmålet om, hvorfor der skal skrives og udgives en bog om Nyrop og netop nu, idet manden hverken er glemt eller hans værk ubeskrevet. Der er flere svar: Det skyldes tilskyndelser til at se på Nyrops værk med nutidens optik, og til at anskue Nyrops forskellige tilgange til bygningskunsten. Og videre: Det er de seneste års udvikling på arkitekturområdet, der motiverer til at fokusere på en arkitekt med et oeuvre, hvor funktion, konstruktion og materialer spiller sammen i et personligt sprog, og desuden: "Tiden var med ham, for arkitektur var ikke på samme omklamrende måde som i dag underlagt multinationale investeringsfirmaer, der styrer entreprenører og ingeniørfirmaer, og hvor arkitekten kun udgør en enkelt brik." Og Nyrops værk omfatter ikke kun kendte og spektakulære bygninger som Københavns Rådhus, men også "alle en arkitekts genrer fra slot, hospital og kirke til skole, husmandsbrug og dueslag foruden broer, pladser og gravmæler for ikke at tale om alle former for inventar – intet var for stort eller for småt for hans professionelle stræben." Endelig er ønsket om at gengive Nyrops værk i nutidige farvegengivelser en motivation, eftersom farver udgjorde en væsentlig komponent i Nyrops arkitektur.

Martin Nyrop efterlod sig et enormt værk i form af bygninger, og et enormt kildemateriale, som fremstillingen selvsagt (også) bygger på for så vidt angår Nyrops virke, men Nyrops virke bliver gennem hele bogen sammenholdt med tidens arkitekter og tidens arkitektur. Der er tale om en konsekvent kontekstualisering. Omdrejningspunktet er selvsagt Nyrops arbejde, men dette holdes op mod andre arkitekter i tiden, mod tidens strømninger og modstrømninger på en måde, så der også er tale om en gennemgang af periodens arkitekturhistorie i øvrigt, og det i en periode, hvor arkitekturen ligesom billedkunsten var præget af forskellige retninger.

Som nævnt er Københavns Rådhus vel nok Martin Nyrops mest kendte arbejde, og rådhuset vies da også et kapitel for sig selv, med titlen Ideologisk arkitektur. Skønt Dialog med samtiden ikke er opbygget kronologisk, så slår kronologien dog igennem her, med god grund, idet kapitlet om Københavns Rådhus ligger i forlængelse af kapitlet om Den nordiske Industri-, Landbrugs- og Kunstudstilling 1888. Forfatteren anfører straks i kapitlet om Københavns Rådhus, at grundtankerne fra 1888-udstilling om arkitektonisk fornyelse fik blivende form i Københavns Rådhus, som Martin Nyrop arbejdede med i tiden 1889-1905, og senere, når der skulle suppleres. Her er det også vigtigt at bemærke, at ud over, at Rådhuset blev Nyrops mest omfattende værk, så er det også en undtagelse, da det ikke fik egentlige efterfølgere for så vidt angår udformningen. Og så tager forfatter, og fotograf, ellers fat. Der kan næppe være mange hjørner og kroge på rådhuset, hvor de ikke har været. Vi føres gennem forspil, struktur og gennemførelse af ideologi, herunder udenlandske eksempler på tilsvarende byggerier, eksteriøret, haveanlæg, klokkerne, de røde mursten, tidligere og samtidige korrelater, rådhuset som eksponent for den kunstindustrielle bevægelse, folkelig kunst, funktionalitet, belysning, inventar, berettende funktion, tekstiler, vægbeklædning, den skygge som rådhuset kaster over Nyrops øvrige arbejde eller synspunkter, aforismer, og endelig samtidens bedømmelse. Detaljeringsgraden angives af illustrationer af vaskerum og toiletter ved forrum til borgerrepræsentationens mødesal. Ved Nyrops død i 1921 oplyste rådhusets konduktør, at der var udført 4.000 tegninger til rådhuset, hvoraf Nyrop havde lagt sidste hånd på 95 %.

Det er interessant at fordybe sig i nogle af de øvrige forslag, der indkom til skitsekonkurrencen, som forstadium til den egentlige konkurrence. I bogen gengives foruden Nyrops Valdemar Kochs, Vilhelm Dahlerup og Georg Møllers, samt Theophilus Hansens forslag, der faktisk kom skitsekonkurrencen i forkøbet, idet Theophilus Hansen i 1888 havde indsendt et forslag som foræring til sin fødeby. Særligt

interessant er efter herværende anmelders mening Theophilus Hansens forslag. Nyrops rådhus er bestemt eksponent for den kunstindustrielle bevægelse. Det kan man ikke sige, at Theophilus Hansens forslag er. Hansens forslag er flot og imponerende, men hvor Nyrops er meget dansk og nordisk, er Theophilus Hansens meget central- og sydeuropæisk. Ingen af delene er tilfældig. Hansen virkede primært i Wien og Athen, med en lille afstikker til Sparta, hvor han tegnede det fine lille – og for et bygningsværk fra Theophilus Hansens hånd enkle og prunkløse – arkæologiske museum der i byen, mens Nyrop virkede i Danmark. Der er noget høne-og-æg-diskussion her, men der er ikke tvivl om, at hvis opgaven var gået til Theophilus Hansen, ville vi have fået et helt andet rådhus i København. Forskellen kan man jo tænke på, når man nytårsdag ser nytårskoncert fra Theophilus Hansens Musikverein i Wien. Afsnittet her er ikke udtryk for, at anmelderen kører ud ad en tangent og forlader sporet, men angiver netop de kontekstualiserende overvejelser, som Dialog med samtiden både indeholder og afføder. Det sidste er jo heller ikke det værste.

Københavns Rådhus var vel i enhver forstand Martin Nyrops største opgave. Om ikke den mindste, så i hvert fald et mindre projekt for Martin Nyrop, var Villa Krogen i Varde. Det fint bevarede hus blev bygget til Nyrops svoger i 1899, dvs. mens arbejdet på Københavns Rådhus fortsat stod på. Også her arbejdede Nyrop helt ned i elementerne. Nyrop beskriver indgående alle detaljer, materialer og udførelse, incl. møbler og indretning af køkken, i hvilken forbindelse anføres "Brædt med Kroege til Grydelaag." Det hele indgår i en 14 sider lang beskrivelse af "Betingelser og Beskrivelse af Arbejdet ved et Beboelseshus." Og naturligvis skulle der til arbejdet med huset bruges "duelige og ordentlige Folk." Sandsynligvis har Nyrop opholdt sig i området under en del af byggeprocessen, hvilket, igen sandsynligvis, må have været et kærligt afbræk fra det kolossale arbejde med Københavns Rådhus. Til andre mindre arbejder hører Nyrops egen villa, som hører til gruppen af Nyrops enkle og lidt tilbageholdende huse, men med meget fine detaljer i udførelsen, ude og inde.

Mirjam Gelfer-Jørgensen behandler, naturligvis, også det, som ikke blev til noget for Martin Nyrop, herunder Christiansborg. I 1903 besluttede man at udskrive en konkurrence til et nyt Christiansborg, Nyrop indsendte to forslag, og blandt de 28 forslag der indkom, blev tre i første runde sidestillet til førstepræmien, herunder Nyrops; Nyrop havde jo med Københavns Rådhus vist, at han kunne magte en omfattende og kompliceret opgave, et prestigebyggeri. De to øvrige forslag, der blev sidestillet til førstepræmien, var indsendt af henholdsvis Andreas Clemmensen og Thorvald Jørgensen, der endte med at få opgaven. I bedømmelsesudvalget, som bestod af sagkyndige, embedsmænd og politikere, har man vel nok haft en forventning om, at Danmarks nye magtcentrum ikke skulle stå tilbage for udlandets opførelse af parlamenter og offentlige prestigebyggerier. Det mente man åbenbart, at Nyrops gjorde. Nyrops forslag havde end ikke et tårn, og man fandt, at forslaget manglede "noget i den festlige Værdighed." Til gengæld holdt Nyrops projekt sig inden for budgetrammen og var langt det billigste, hvilket også gjaldt andre af Martin Nyrops projekter. Men Nyrops Christiansborgprojekt blev altså ikke til noget.

Det var der så til gengæld så utroligt meget andet der gjorde. Alt dette andet, og altså også det som ikke blev til noget, kan man få overblik over i Dialog med samtiden – Arkitekten Martin Nyrops samlede værk, og også overblik over de arkitektoniske strømninger, diskussioner og tendenser i den samtid, som Nyrops arbejder indgik i og var en del af. Titlen er i sjældnen grad velvalgt og rammende.

Til slut en læsevejledning: Læs bogen to gange. Første gang som man jo gør; dvs. læser teksten og følger illustrationerne, mere eller mindre indgående. Anden gang skal man lade være med at læse teksten, og koncentrere sig om illustrationerne. Det gælder både Pernille Klempes flotte fotografier og det væld af andre fotografier, herunder samtidige, som indgår i bogen, sammen med den omfattende mængde af prospekter, udkast og gennemarbejdede tegninger af samtidens fremmeste arkitekter i almindelighed, og af Martin Nyrop i særdeleshed.

[Historie-online.dk, den 30. august 2023]